

ks. Michał Drożdż

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

O MANIPULACJI W MEDIACH. SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ

Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej *Przejawy manipulacji w dziennikarstwie, reklamie i public relations*, Kraków, 21–22 października 2014 roku, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

W dniach 21–22 października 2014 roku na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Przejawy manipulacji w dziennikarstwie, reklamie i public relations*. Przestrzeń medialnej komunikacji społecznej jest dziś największym forum przekazu informacji, wymiany myśli, idei, poglądów i wartości. Ta przestrzeń ma ogromny potencjał, który służy integralnemu rozwojowi człowieka i budowaniu odpowiedzialnego społeczeństwa obywatelskiego. Ten potencjał może być jednak wykorzystany w sposób zmanipulowany, ze szkodą dla godności człowieka i dobra wspólnego. Dlatego Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Przejawy manipulacji w dziennikarstwie, reklamie i public relations* miała na celu twórczą wymianę doświadczeń i rezultatów badań nad przejawami manipulacji w dziennikarstwie, reklamie i *public relations*, by pokazując to negatywne zjawisko i jego konsekwencje z różnych perspektyw badawczych, dać naukowy impuls do wzmocnienia pozytywnej roli mediów w dialogu społecznym i debacie publicznej.

Konferencja była przedsięwzięciem naukowym zorganizowanym pod patronatem Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej przez sześć uczelni i instytucji: Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie; Instytut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego; Katedrę Sztuk Pięknych i Użytkowych Wydziału Architektury Wnętrz Politechniki Śląskiej w Gliwicach; Instytut Kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; Towarzystwo Studiów Dziennikarskich Uniwersytetu Rzeszowskiego; Naukowy Przegląd Dziennikarski.

Konferencja została zorganizowana przez sześć wymienionych wyżej podmiotów, co jest swoistą wartością dodaną konferencji, gdyż stanowiła ona również płaszczyznę integracji środowiska uniwersyteckich badaczy współczesnych mediów współpracujących

w rozwoju nowej dyscypliny naukowej: nauki o mediach. Nie bez znaczenia jest również fakt zaangażowania i współpracy środowisk naukowych badających media w ramach komplementarnych paradygmatów nauk o mediach. Radę Naukową Konferencji tworzyli znani naukowcy z obszaru nauk o mediach: przewodniczący prof. dr hab. Janusz Adamowski (Uniwersytet Warszawski) oraz jej członkowie: prof. Politechniki Śląskiej dr hab. inż. arch. Natalia Bąba-Ciosek (Politechnika Śląska w Gliwicach), prof. nadzw. dr hab. Wojciech Furman (Uniwersytet Rzeszowski), prof. dr hab. Marek Jabłonowski (Uniwersytet Warszawski), prof. dr hab. Maciej Kawka (Uniwersytet Jagielloński), prof. dr hab. Bogusław Nierenberg (Uniwersytet Jagielloński), prof. dr hab. Jerzy Olędzki (Uniwersytet Warszawski), prof. dr hab. Jacek Sobczak (Szkola Wyższa Psychologii Społecznej).

Komitetowi Organizacyjnemu Konferencji przewodniczyli: prof. dr hab. Kazimierz Wolny-Zmorzyński (Uniwersytet Warszawski) jako pomysłodawca i przewodniczący konferencji oraz ks. prof. nadzw. dr hab. Michał Drożdż (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie) jako zastępca przewodniczącego konferencji. Sekretarzem konferencji była dr Katarzyna Bernat (Radio eM Kielce). Członkami Komitetu Organizacyjnego odpowiedzialnego za przygotowanie i całościową organizację konferencji byli: mgr Paulina Bandura (Uniwersytet Jagielloński), mgr Bernadetta Cich (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie), dr Klaudia Cymanow-Sosin (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie), dr Katarzyna Drąg (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie), dr hab. Łukasz Gawel (Uniwersytet Jagielloński), dr Krzysztof Groń (Politechnika Śląska w Gliwicach), mgr Maja Bednarska (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie), mgr Urszula Kuźnik (Uniwersytet Warszawski), mgr Kamila Rączy (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie), mgr Mateusz Zimnoch (Uniwersytet Jagielloński).

Konferencja odbyła się w auli i w salach Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie przy ul. Bernardyńskiej 3. Jako gospodarz miejsca konferencję rozpoczął, witając wszystkich gości, uczestników i organizatorów, zastępca przewodniczącego konferencji ks. dr hab. Michał Drożdż, prof. UPJPII. Następnie zabrał głos przewodniczący konferencji prof. dr hab. Kazimierz Wolny-Zmorzyński z Uniwersytetu Warszawskiego, który wprowadził w tematykę konferencji, zaprezentował honorowych gości oraz organizatorów i patronów medialnych. Następnie słowo powitania i pozdrowienia do wszystkich uczestników skierował ks. dr hab. Antoni Świerczek, dziekan Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Uroczystego otwarcia konferencji dokonał jej honorowy patron ks. prof. dr hab. Wojciech Zyzak, rektor Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, który zwrócił uwagę m.in. na aktualność tematyki konferencji i potrzebę naukowego dyskursu nad etycznym i aksjologicznym wymiarem manipulacji, by nie dać się porwać dominującemu nurtowi wszelakiej poprawności i dostrec racjonalnym spojrzeniem, że czasem „król jest nagi”

W konferencji (w ciągu dwóch dni obrad i dyskusji naukowych zarówno w czasie sesji, jak i w czasie spotkań kuluarowych) wzięło udział blisko 300 osób: gości, organizatorów, prelegentów i uczestników. W czasie sesji plenarnej i czterech sesji tematycznych wygłoszono 48 referatów. Prelegenci i uczestnicy konferencji reprezentowali większość polskich ośrodków uniwersyteckich zajmujących się naukami o mediach. Po uroczystym otwarciu rozpoczęła się pierwsza sesja plenarna. Sesji przewodniczył prof. dr hab. Bogusław Nierenberg (Uniwersytet Jagielloński). W czasie tej sesji zaprezentowano siedem referatów: prof. dr hab. Jacek Sobczak (Szkola Wyższa Psychologii Społecznej), dr Maria Gołda-Sobczak (Uniwersytet Adama Mickiewicza), *Konstytucyjna zasada wolności prasy a zjawisko*

manipulacji przekazem prasowym, prof. dr hab. Wiesław Godzic (Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej), *Manipulacja w mediach? To nie tak, jak myślisz*, ks. prof. nadzw. dr hab. Michał Drożdż (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie), *Manipulacja w świetle etyczności komunikowania – próba etycznego uchwycenia zjawiska*, prof. nadzw. dr hab. Krystyna Doktorowicz (Uniwersytet Śląski), *Wolność mediów i inne standardy w erze cyfrowej*, dr hab. Andrzej Kozieł (Uniwersytet Warszawski), *Manipulacja nasza codzienna. Metody i techniki wpływania na odbiorców mediów*, prof. nadzw. dr hab. Wojciech Furman (Uniwersytet Rzeszowski), *Sugestia i manipulacja w wybranych publikacjach polskich tygodników opinii* oraz dr hab. Monika Marta Przybysz (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), *Techniki manipulacji dzieckiem w polskiej reklamie telewizyjnej*.

Następnie odbyły się cztery sekcje tematyczne. Dwie były poświęcone tematyce manipulacji w dziennikarstwie, dwie następne – przejawom manipulacji w reklamie i *public relations*. W sekcji I, poświęconej manipulacji w dziennikarstwie, której przewodniczył ks. prof. nadzw. dr hab. Michał Drożdż, zostały wygłoszone następujące referaty: mgr Mateusz Zimnoch (Uniwersytet Jagielloński), *Fenomenologia manipulacji w dziennikarstwie*; dr Zbigniew Chmielewski (Uniwersytet Wrocławski), *Pryncypia i kompromisy etyczne w zakresie komunikowania nadchodzącego pokolenia dziennikarzy, prawników, urzędników w świetle badań*; dr Maria Łoszevska-Ołowska, dr Joanna Szyłko-Kwas (Uniwersytet Warszawski), *Wpływ technik manipulacyjnych stosowanych w przekazach medialnych na odpowiedzialność prawną dziennikarza. Analiza prawno-gatunkowa*; dr Marek Palczewski (Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej), *Selekcja informacji w mediach – zasady, wartości, manipulacje*; dr Katarzyna Bernat (Radio eM Kielce): *Manipulacja dziennikarzami? Wpływ agencji public relations oraz rzeczników prasowych na media regionalne*; mgr Karolina Dziewulska (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), *Manipulacja informacją w pracy rzecznika prasowego*; red. Tadeusz Szyma (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie), *Pozorny obiektywizm jako forma manipulacji dziennikarskiej*; dr Ksenia Kakareko (Uniwersytet Warszawski), *Manipulacja w prasie rosyjskiej*. W sekcji II poświęconej manipulacji w reklamie i *public relations*, której przewodniczył prof. dr hab. Jerzy Olędzki, zostały wygłoszone następujące referaty: dr Małgorzata Koszembar-Wiklik (Politechnika Śląska), *Motywy śmierci, erotyki i przemocy w reklamach. O granicach manipulowania emocjami odbiorcy*; dr Grzegorz Ptaszek (Akademia Górniczo-Hutnicza Kraków), *Reklamorozrywka (advertainment), czyli jak uspić czujność konsumenta*; dr Aneta Duda (Katolicki Uniwersytet Lubelski), *Prasa kobieca – między advertorialem a informacją*; mgr Leszek Świeca (Uniwersytet Śląski), *Makiawelizm – promocja leków przeciwbólowych – reklamy, które zabijają? Na podstawie badań własnych*; mgr Paulina Światała (Uniwersytet Śląski), *Zła reklama społeczna jest jak „plama na koszuli, której nie możesz sprać”*; mgr Julia Ostapenko (Uniwersytet Śląski), *Zwycięstwo bez zbroi albo jak działa propaganda rosyjska*; dr Anna Adamus-Matuszyńska (Uniwersytet Ekonomiczny, Katowice), *Public relations a strategie społecznej odpowiedzialności. Między informowaniem, przekonywaniem a manipulacją*; mgr Kinga Cybulska (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), *Konsument poddający się „edukacji-indoktrynacji”*; dr Wojciech Jabłoński (Uniwersytet Warszawski), *Media społeczne bezużyteczne. Brak misji oraz ignorowanie interesu obywatelskiego jako główne przyczyny dziennikarskiej manipulacji*. Pierwszy dzień konferencji zakończyła dyskusja tematyczna wokół zaprezentowanych wystąpień.

W drugim dniu konferencji wygłoszono referaty w sekcjach tematycznych. W sekcji III, poświęconej manipulacji w dziennikarstwie, której przewodniczył prof. nadzw.

dr hab. Wojciech Furman, zostały wygłoszone następujące referaty: dr Urszula Patocka-Sigłowy (Uniwersytet Gdański), *Soczi i polityka – Igrzyska Olimpijskie w Soczi w mediach masowych (na materiale tekstów opublikowanych w wybranych numerach „Gazety Wyborczej”)*; mgr Anna Goc (Uniwersytet Jagielloński), *Manipulacja w newsach*; prof. dr hab. Kazimierz Wolny-Zmorzyński (Uniwersytet Warszawski), *Manipulacja w reportażu*; dr Hanna Karp (Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej, Toruń), *Standardy komunikowania w świecie polityki na przykładzie publikacji materiałów „afery taśmowej” tygodnika „Wprost”, na łamach polskich tabloidów z 23 czerwca 2014 roku*; dr Bartłomiej Łódzki (Dolnośląska Szkoła Wyższa), *Medialny obraz rzeczywistości*; Wojciech Wcisł (Katolicki Uniwersytet Lubelski), *Inni czy obcy? Manipulacja obrazem cudzoziemców w polskich mediach*; mgr Urszula Kuźnik (Uniwersytet Warszawski), *Między wizualną manipulacją a informowaniem – na podstawie fotografii dziennikarskiej w polskich tygodnikach opiniotwórczych*; red. Bernadetta Cich (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie), *Manipulacja retoryką obrazu i słowa*; dr Ewa Nowak (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej), *Ustanawianie agendy intermedialnej jako strategia koncentrowania i odciągania uwagi opinii publicznej*; dr Katarzyna Zdanowicz-Cyganiak (Uniwersytet Ekonomiczny, Katowice), *Lekcje tolerancji? „Obcy” w mediach – strategie prezentacji i asymilacji*; dr Aleksandra Gralczyk, dr Małgorzata Laskowska, ks. dr Krzysztof Marcyński (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), *Facebook – planeta innych (obcych) twarzy?*; dr Barbara Koc-Kozłowiec (Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji, Lublin), *Świat wróżb, nowych mediów i odbiorca*.

W sekcji IV, poświęconej manipulacji w reklamie i *public relations*, której przewodniczyła prof. nadzw. dr hab. inż. arch. Natalia Bąba-Ciosek, zostały wygłoszone następujące referaty: dr Kamil Fil (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej), *Manipulacje polityczne a jakość demokracji – na przykładzie kampanii negatywnych w wyborach samorządowych z 2011 i 2014 roku*; dr Milena Kindziuk (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), *Propaganda medialna – kreowanie stereotypów. Na przykładzie opinii o działalności ks. Jerzego Popiełuszki w 30 lat od jego śmierci*; dr Grażyna Piechota (Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego), *Emocje i manipulacje – rzecz o komunikowaniu 1 procenta podatku*; dr Łukasz Przybysz (Uniwersytet Warszawski), *„PR-owski znaczy pozytywny?": public relations w opinii studentów dziennikarstwa i fotografii ID UW*; dr Agnieszka Walecka-Rynduch (UP im. KEN Kraków), *Przejawy manipulacji w kształtowaniu wizerunku polityka. „Efekt Ottingera” w polskiej przestrzeni politycznej*; mgr Maria Wąsicka (Uniwersytet Adama Mickiewicza), *Media masowe – przedmiot manipulacji w rękach polityków czy manipulator informacjami politycznymi?*; dr Krzysztof Kowalik (Uniwersytet Warszawski) *Dialog, manipulacja czy PR? Samorządowe media internetowe jako narzędzia komunikacji w lokalnych społecznościach*; dr Klaudia Cymanow-Sosin (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie), *Perswazja i manipulacja jako zjawiska kontekstowe na przykładzie reklam sektora usług instytucji rynku finansowego*; dr Beata Derkacz-Czechowska (Uniwersytet Gdański), *Uczelnie w medialnym kryzysie – dychotomiczny obraz naukowca i uczelni wyższej w mediach*; dr Krzysztof Groń (Politechnika Śląska), *Projektowanie czy redesign nowej marki*; dr Robert Grochowski (Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu), *Semiotyczna manipulacja w przekazach medialnych*; dr Paweł Kuca (Uniwersytet Rzeszowski), *Dziennikarze w kampaniach wyborczych i reklamie – jako przykłady procesów wpływających na postrzeganie zawodu dziennikarza*.

Po zakończeniu obrad w sekcjach miała miejsce twórcza dyskusja, w której pytania do prelegentów i dzielenie się własnymi doświadczeniami były inspiracją do porządkowania problemów i dalszych badań nad zjawiskiem manipulacji. Konferencję podsumowali i dokonali jej zamknięcia przewodniczący prof. dr hab. Kazimierz Wolny-Zmorzyński oraz zastępca przewodniczącego, gospodarz miejsca konferencji ks. prof. nadzw. dr hab. Michał Drożdż. Zwrócili oni uwagę na to, że na konferencji podjęto trudny badawczo problem manipulacji, ponieważ jest to zagadnienie poznawczo wieloaspektowe i wielopłaszczyznowe, szerokie pojęciowo, bogate jeżeli chodzi o praktykę działań, ale trudne badawczo, analizowane w obszarze pojedynczych nauk, ale także badane problemowo interdyscyplinarnie. Warto jednak podejmować badawczo to zagadnienie nie tylko w aspekcie poznawczym tego zjawiska, ale także po to, by dostarczyć odbiorcom komunikowania społecznego skutecznych narzędzi kompetencji i umiejętności w obronie przed manipulowaniem ze strony dziennikarzy, reklamy czy *public relations*. Każdy bowiem rodzaj i charakter manipulacji, jakkolwiek by on był, jest w gruncie rzeczy manipulacją człowiekiem, co implikuje zasadniczo negatywną etycznie ocenę takich działań. Patronem naukowym konferencji było Polskie Towarzystwo Komunikacji Społecznej, natomiast patronat medialny nad konferencją objęły TVP Kraków, Radio Kraków, Radio Bonus i Gazeta Krakowska.